

Liikenne- ja viestintäministeriö

Lausuntopyyntöne 16.11.2016

Saaristoliikennettä koskevien asetusmuutosten vaikutus kuntiin

Liikenne- ja viestintäministeriö on lähettänyt 16.11.2016 lausuntopyynnön liittyen luonnokseen valtioneuvoston asetukseksi saariston liikenne- ja kuljetuspalvelujen kohtuullisista maksuista sekä luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi saaristolii- kenteen tukemiseksi myönnettävistä avustuksista annetun valtioneuvoston asetuk- sen 3 §:n muuttamisesta.

Asetusluonnoksilla on kuntien toimintaan ja talouteen kohdistuvia vai- kutuksia. Kuntaliitto ei ole lausunnonantajien joukossa.

Asetusmuutokseen liittyvässä muistiossa on arvioitu muutoksen vai- kutuksia, mutta kuntien toimintaan kohdistuvien vaikutusten, erityi- sesti kuntatalousvaikutusten arviointi puuttuu. Hyvän lainvalmistelu- tavan mukaisesti valmistelussa tulee ottaa huomioon myös vaikutuk- set kuntiin ja kuntatalouteen.

Uudistuksessa valtio vetäytyy yhteyslauttaliikenteen tukemisesta. Uu- distukseen liittyy olettamus, että valtion vähentäessä rahoitustaan kunnat alkaisivat vastaavasti tukea saaristoasukkaita, tai vaihtoehtoi- sesti valtion vetäytyminen rahoitusvastuusta jätetään kokonaisuudes- saan saaristoasukkaiden kustannusvastuulle.

Asetusmuutokset koskevat saariston yhteysalusliikennettä. Nykyään saariston yhteysalusliikenne on joko valtion kokonaisuudessaan hankkimaa tai valtion tukemaa siten, että valtio antaa tukea kilpailuttamalla hankitun yhteysalusliikenteen hoitoon. Valtion suoraan hankkimat yhteysalusliikenteen palvelut ovat tällä hetkellä käyttäjille maksuttomia, kun taas tuetuilla reiteillä muilta käyttäjiltä kuin vakinaisilta asukkailta peritään maksu.

Luonnos valtioneuvoston asetukseksi saariston liikenne- ja kuljetuspalvelujen kohtuullisista maksuista olisi saaristolain nojalla annettava uusi asetus, jonka myötä jat- kossa valtion hankkimassa yhteysalusliikenteessä kaikilta matkustajilta perittäisiin kohtuulliset maksut. Asetusmuutoksessa puolestaan saatettaisiin valtion tukemilla yksityisten elinkeinonharjoittajien saaristoreiteillä perittävät kuljetusmaksut koske- maan myös vakinaisia asukkaita muiden matkustajien tapaan.

Asetusmuutokseen liittyvässä muistiossa esitetään, että "Saaristokunnat voivat kui- tenkin myöntää avustusta vakinaisille asukkailla, jos katsovat sen tarpeelliseksi.

Vuonna 2015 saaristokunnille ja saaristo-osakunnille myönnettiin saaristolisiä yhteensä noin 11,5 miljoonaa euroa. Lisäksi ehdotettuun asetukseen sisältyvät paljousalennukset hyödyttävät erityisesti vakinaisia asukkaita, sillä ne mahdollistavat säännöllisen liikkumisen edullisempaan hintaan. Maksut asetettaisiin myös saaristolain edellyttämällä tavalla kohtuulliselle tasolle ja ne ovat verrannolliset muuhun julkisen palvelun liikenteeseen alueella, jolloin niiden ei katsota muodostavan kohtuuttomiksi alueen vakinaisille asukkaille.”

Valtion ja kuntien välinen tehtävien ja kustannusten jako ja vaikutus kuntien talouteen ja toimintaan

Uudistus muuttaisi valtion ja kuntien välistä tehtävien ja kustannusten jakoa. Jos valtion hankkimassa yhteysalusliikenteessä kaikilta matkustajilta perittäisiin jatkossa kohtuulliset maksut luonnoksessa esitetyllä tavalla, osa asiakkaiden lisääntyneestä maksurasitteesta siirtyisi suoraan kuntien kustannukseksi. Esimerkiksi koulukuljetukset ja sosiaalihuoltolain ja vammaispalvelulain mukaiset kuljetukset ovat tietyin ehdoin kuntalaisen subjektiivinen oikeus ja kunnan järjestämisvelvollisuus.

Maksutonta yhteysalusliikennettä koulukuljetuksiin käyttää saaristokunnissa arviolta alle sata oppilasta. Perusopetuslain 32 §:n mukaan kunnan on järjestettävä esi-, perus- tai lisäopetusta saavalle oppilaalle maksuton koulukuljetus, jos oppilaan koulumatka on viittä kilometriä pidempi. Näiden oppilaiden osalta koulukuljetusten kustannus tulisi asetusmuutosten myötä opetusta järjestävälle kunnalle täysin uutena kustannuksena.

Yhteysalusliikenteen muuttuminen kaikille kunnan asukkaille maksulliseksi voi lisätä myös erityishuollon saamiseksi järjestettävien tai koti- ja omaishoitopalveluihin liittyvien kuljetuskustannuksia, kuten myös kunnan rakennusvalvonnan, jätehuollon ja hallinnon kustannuksia mm. virka- että luottamushenkilöiden matkakustannuksina.

Maksuvelvoitteen laajeneminen voi lisätä kunnan kustannuksia myös toimeentulotukimenojen kasvun myötä. Jos asiakkaan maksurasitteen kasvun myötä entistä useampi kunnan asukas on oikeutettu toimeentulotukeen, vaikuttaa se automaattisesti joko kunnan tulosidonnaisten asiakasmaksutulojen kertymään tai suoraan toimeentulotukimenoihin.

Muutosesityksellä on vaikutusta kuntien talouteen ja toimintaa myös elinkeinotoiminnan kautta. Riittävät kulkuyhteydet ovat tärkeä osa kunnan elinvoimaa, kilpailukykyä ja houkuttelevuutta. Yritysten ja asukkaiden sijoittumispäätöksillä on suora vaikutus kunnan talouteen myös yritysten elinvoiman ja yhteisöverotulojen kautta.

Jos saaristokunnat jatkossa päättäisivät tukea asukkaidensa yhteysalusliikennematkoja nykyistä enemmän, tuen pitää kohdistua kaikkiin asukkaisiin yhdenvertaisin periaattein.

Saaristolisiä osana kuntien valtionosuusrahoitusta

Valtio osallistuu kunnille lailla säädettyjen tehtävien rahoittamiseen valtionosuusjärjestelmän kautta. Valtionosuus on kunnille yleiskatteellista tuloa, joka määräytyy laskennallisesti kuntien palvelutarvetta, olosuhteita ja tulopohjaa kuvaaviin tekijöihin perustuen. Saaristoisuus on yksi kuntien välisiä palvelujen järjestämisen kustannuseroja selittävä tekijä, joka otetaan valtionosuusjärjestelmässä huomioon erillisellä kertoimella. Vuonna 2016 saaristoisuuden perusteella määräytyy 14,8 milj. euroa valtionosuuden perusteena käytettävästä laskennallisesta kustannuksesta, josta valtio korvaa valtionosuusprosentin mukaisen osuuden, 25,61 % vuonna 2016.

Valtionosuus ja siihen sisältyvä saaristolisa on tarkoitettu kuntien lakisääteisten palvelujen, kuten sosiaali- ja terveys- ja sivistystoimen palvelujen, järjestämiseen yhdenvertaisesti kaikille kunnan asukkaille kohtuullisella vero- ja maksurasitteella. Valtionosuusjärjestelmään sisältyvän saaristolisan tarkoituksena on kompensoida saaristokunnille poikkeuksellisen suuria kustannuksia, jotka aiheutuvat saaristoisuudesta.

Uudistuksessa valtio vetäytyy yhteyslauttaliikenteen tukemisesta. Uudistukseen liittyy olettaimus, että valtion vähentäessä rahoitustaan kunnat alkavat tukea saaristolisällä sellaisia tehtäviä, joita aikaisemmin ollut sisältynyt kuntien saaristolisällä kompensoitavaksi, tai vaihtoehtoisesti valtion vetäytyminen rahoitusvastuusta jätetään kokonaisuudessaan saaristoasukkaiden kustannusvastuulle.

Asian käsittely valtion ja kuntien välisessä lakisääteisessä neuvottelumenettelyssä

Voimassa olevan lainsäädännön (410/2015) mukaisesti valtion ja kuntien neuvottelumenettelyn kaksi keskeistä välinettä ovat kuntatalousohjelma ja kuntien toimintaa, taloutta ja hallintoa koskevien asioiden käsittely valtiovarainministeriön yhteydessä toimivassa kuntatalouden ja -hallinnon neuvottelukunnassa (Kuthanek). Lisäksi voimassa olevan lainsäädännön mukaan (1704/2009 55 §:n 2 mom.) kuntien uusiin ja laajentuviin tehtäviin myönnetään täysimääräinen valtionrahoitus.

Saaristoliikennettä koskevilla asetuseroilla on vaikutusta kuntien toimintaan ja talouteen. Täten voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti valmistelu tulee yhteen sovittaa valtion ja kuntien väliseen neuvottelumenettelyyn ml. kuntatalousohjelmaan ja Kuthanek-prosessiin.

SUOMEN KUNTALIITTO

Ilari Soosalu
Johtaja, kuntatalous

Jarkko Lahtinen
Erityisasiantuntija, opetus ja kulttuuri

